

Geen AOW-plus, maar een basispensioen over het hele salaris. Zzp'ers zijn welkom om mee te doen

Fieke van der Lecq is onder andere hoogleraar Pensioenmarkten aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Reageer via expert@fd.nl

Het leek altijd zo overzichtelijk met die pensioenvoorziening. De eerste pijler is de AOW. Dat is een volksverzekering op omslagbasis, waarbij de huidige werkenden betalen aan de huidige gepensioneerden. De hoogte van premie en uitkering wordt bepaald via de democratische legitimatie. De tweede pijler zijn de werkgerelateerde aanvullende pensioenen, die door werkgevers en werknemers worden geregeld. Zoals de naam al zegt, zijn het aanvullende pensioenen: over het eerste gedeelte van het salaris (de franchise) wordt geen pensioen opgebouwd, omdat dit al door de AOW wordt gedekt. In de tweede pijler gaat het om kapitaaldekking, oftewel premie-inleg die wordt belegd op financiële markten. Waar de eerste pijler gevoelig is voor het demografische risico (zijn er nog genoeg jongeren?) is de tweede pijler gevoelig voor het financiële risico (leveren de beleggingen nog genoeg op?). Door in beide pijlers pensioen op te bouwen, ontstaat een balans tussen beide risico's.

De laatste jaren zijn die scheidingen minder scherp. Enerzijds doen vakbonden voorstellen over het koppelen van de AOW-leeftijd aan het arbeidsverleden en anderzijds hebben politici, ambtenaren en publieke toezichhouders bemoeienis met de aanvullende pensioenen voor werknemers. De zeggenschap wordt daardoor een onderwerp op zich. Dat is ook het geval in twee recente voorstellen voor een 'AOW-plus', die er verschillend uitzien.

Gepensioneerd FNV-pensioenonderhandelaar Chris Driessen stelt voor boven op de huidige AOW nog een AOW-plus op te zetten, waarvoor de premies inkomensgerelateerd zijn. Alle werkenden moeten hieraan meedoen, ook de zzp'ers. Deze AOW-plus kan volgens Driessen op omslagbasis worden gefinancierd, omdat vanaf 2040 de demografische transitie achter de rug is en de bevolkingsopbouw weer stabiel is. Op die manier wordt de eerste pijler groter en lopen we in verhouding minder financiële risico's. Opmerkelijk is dat Driessen daarbij ook pleit voor publieke sturing in de tweede pijler, met oog voor de lange termijn.

Hoogleraar economie Arnoud Boot pleit voor een AOW-plus in de tweede pijler, eveneens met verplichte deelname voor zzp'ers. Hij wil dat deze via kapitaaldekking wordt gefinancierd. Om ongeveer net zoveel zekerheid te bieden als bij de gewone AOW, stelt hij

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

voor dat de overheid garant staat. Ook stelt hij dat de grote vermogens van de pensioenfondsen kunnen bijdragen aan zekerheid van de AOW-plus-uitkeringen. De premies voor de AOW-plus moeten in zijn voorstel echter apart worden belegd, buiten de pensioenfondsen om. Zodoende wordt het onduidelijk wie er zeggenschap heeft over welke gelden en wat die gedeeltelijke garanties waard zijn als het erop aankomt.

SVB-PLUS

Beide voorstellen zijn problematisch. Een AOW-plus voor alle werkenden, dus inclusief zzp'ers, zou logischerwijs door een soort Sociale Verzekeringsbank-plus (SVB-plus) worden uitgevoerd, want dan zijn er maximale schaalvoordelen en hoeft er bij functiewisselingen geen waardeoverdracht plaats te vinden. In geval van kapitaaldekking zou die SVB-plus moeten gaan beleggen, met fluctuerende resultaten. Dat is vragen om continue politieke discussies.

Daarentegen blijft bij een AOW-plus op basis van omslag het demografische risico voorlopig overeind. Op dit moment wordt een derde van de AOW-uit-

gaven uit de algemene middelen gefinancierd omdat de AOW-premie tekortschiet. Het duurt nog wel even voordat premies en uitgaven weer in balans zijn.

Het lijkt logischer een basispensioenregeling te realiseren door de franchise af te schaffen, zodat ook over het eerste deel van het salaris aanvullend pensioen wordt opgebouwd. Dan kunnen ook laagbetaalden sneller pensioen gaan opbouwen, boven op hun AOW. De zeggenschap blijft dan relatief helder: de AOW blijft een volksverzekering en pensioenen zijn van sociale partners.

En die zzp'ers? Die hebben inderdaad vaak een zorgwekkend lage aanvullende pensioenopbouw. Econoom Jan Tinbergen leerde ons echter dat je niet twee problemen met één instrument kunt oplossen. Voor zzp'ers moeten we dus iets beters verzinnen dan verplicht meedoen in regelingen waarover ze weinig zeggenschap hebben. Als de tweede pijler echt helemaal wordt opengesteld voor zzp'ers, kunnen zij hun eigen pensioenregelingen opzetten. Een basale zzp-pensioenregeling zonder franchise voorziet dan in een plus op hun AOW.

De kwetsbaarheid voor financiële risico's is hiermee niet weggenomen. Die zullen we moeten blijven balanceren met de blootstelling aan demografische risico. Risico's verdwijnen zelden en meestal kost het iemand geld om zekerheid te bieden. Ook de overheid kan immers geen risico wegtoveren. De hamvraag is of de huidige betrokkenen zelf voor zekerheid willen betalen. Driessen pleit voor het langdurig spreiden van tekorten en overschotten in pensioenregelingen en Boot stelt dat de overheid overschotten en tekorten kan uitsmeren in de tijd. Zo worden niet alleen de huidige belasting- en pensioenpremiebetalers in de plannen betrokken, maar ook toekomstige generaties. Die toekomstige generaties hebben per definitie geen zeggenschap.

AFSCHAFFING FRANCHISE

Daarom zijn beide voorstellen voor een AOW-plus geen goede oplossing. Het doel van een aanvullend basispensioen kan beter worden bereikt door de franchise af te schaffen. Zzp'ers kunnen dan ook zo'n regeling opzetten, zonder verplichting. Zo lossen de huidige generaties zelf hun problemen op.

De hamvraag is of de huidige betrokkenen zelf voor pensioenzekerheid willen betalen